

EUROOPA NÕUKOGU
EUROOPA INIMÕIGUSTE KOHUS

NELJAS SEKTSIOON

KOHTUASI
VEEBER versus EESTI (nr 2)

(Kaebus nr 45771/99)

KOHTUOTSUS

STRASBOURG

21. jaanuar 2003

Konventsiooni artikli 44 lõike 2 tingimuste täitmisel on kohtuotsus lõplik. Kohtuotsust võib keeleliselt toimetada.

Kohtuasjas Veeber versus Eesti (nr 2),

Euroopa Inimõiguste Kohus (neljas sektsioon), kes arutas asja kojas järgmises koosseisus:

president

Sir Nicolas Bratza,

kohtunikud

Hr M. Pellonpää,

Pr E. Palm,

Pr V. Straznicka,

Hr J. Casadevall,

Hr. R. Maruste,

Hr L. Garlicki,

ja sektsiooni registraator

Hr M. O`Boyle

olles pidanud kinnise istungi 3. ja 17. detsembril 2002,

teeb teatavaks viimasena nimetatud kuupäeval vastu võetud kohtuotsuse:

MENETLUS

1. Kohtuasja aluseks oli Eesti kodaniku Hr Tiit Veeber`i (“kaebaja”) 28. septembril 1998 kooskõlas inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (“konventsioon”) artikliga 34 Euroopa Inimõiguste Kohtule esitatud kaebus (nr 45771/99) Eesti Vabariigi vastu.

2. Kaebajat esindas Hr C. Wegelius, Soomes Lappers`is praktiseeriv jurist. Eesti Vabariigi valitsust (“valitsus”) esindasid Eesti Vabariigi esindajad EV Välisministeeriumi juriidilise osakonna inimõiguste büroo I sekretär Pr M. Hion, ning Eesti Vabariigi Alalise Esinduse Euroopa Nõukogu juures erinõunik Hr M. Harremoes.

3. Kaebaja väitel kujutas tema süüdimõistmine 1993-1994. aastatel kordasaadetud tegude eest 13. jaanuaril 1995 jõustunud kriminaalseaduse alusel endast kriminaalseaduse tagasiulatavat kohaldamist, mis on vastuolus konventsiooni artikli 7 lõikega 1.

4. Kaebus määrati kohtu esimesele sektsioonile (kohtu menetlusreeglite reegel 52 lõige 1). Sektsioonisiselt moodustati asja läbivaatav koda (konventsiooni artikkel 27 lõige 1) kohtu menetlusreeglite reegli 26 lõike 1 alusel.

5. 3. mai 2001 otsusega tunnistas kohus kaebuse osaliselt vastuvõetavaks.

6. 1. novembril 2001 muutis kohus sektsioonide koosseisu (reegel 25 lõige 1). Kohtuasi anti uuele, äsja-moodustatud neljandale sektsioonile.

7. Valitsus, erinevalt kaebajast, esitas oma märkused (reegel 59 lõige 1).

FAKTID

I. KOHTUASJA ASJAOLUD

8. Kaebaja on sündinud 1948 ja elab Tartus. Talle kuulub äriühing AS Giga, mille juhatuse esimees ta on. Samuti on ta äriühingu AS Tartu Jõujaam juhatuse esimees.

9. 4. detsembril 1995 alustas Tartu politsei kaebaja suhtes kriminaalmenetlust äriühingus ametiseisundi kuritarvitamise kahtluse alusel.

10. 26. veebruaril 1996 pärast asjaolu, et AS Giga ei ole maksnud teatavaid siseriiklikult kehtestatud makse, ilmnemist, esitas linna maksuamet äriühingule ettekirjutuse maksude tasumiseks.

11. 22. märtsil 1996 esitati kaebajale süüdistus ametiseisundi kuritarvitamises, samuti maksude tasumisest kõrvalehoidumises ja dokumentide võltsimises, kuid 28. juunil 1996 võeti süüdistus ametiseisundi kuritarvitamises tagasi.

12. 1. juulil 1996 lisandus kaebaja süüdistustele süüdistus kelmuses.

13. 7. oktoobril 1996 esitasid uurimisorganid kaebajale süüdistuskokkuvõtte, mis sisaldas süüdistusi tema tegevuse kohta AS Giga ja AS Tartu Jõujaam juhatuste esimehena ja esimese äriühingu omanikuna. Kriminaalkoodeksi § 148¹ lg 7 (vaata siseriiklikku õigust allpool) järgi süüdistati kaebajat, et ta tahtlikult, pidevalt ja suures ulatuses varjas maksustamisobjekte ja esitas moonutatud andmeid ettevõtte kulude kohta. Selle paragrahvi alune süüdistus seisnes kolmes episoodis, millest üks puudutas dokumentide võltsimist viiel erineval juhul aastatel 1993-1994 eesmärgiga näidata ärilisi suhteid fiktiivse äriühinguga. Teine süüdistuspunkt puudutas 1994. aasta lõpus ja 1995. aasta alguses fiktiivsete dokumentide kasutust AS Giga heaks töötavatele inimestele palga maksmisel. Kolmas süüdistuspunkt puudutas 12. mail 1995 sõlmitud teeseldud tehingu sõlmimist maksuseadusandlusest kõrvale hoidmiseks.

14. 31. oktoobril 1996 pärast eeluurimise lõpuleviimist, tutvusid kaebaja ja tema kaitsja kriminaalasja materjalidega.

15. 11. novembril 1996 kinnitas prokurör süüdistuskokkuvõtte ja saatis kriminaalasja Tartu Linnakohtusse.

16. 4. märtsil 1997 andis Tartu Linnakohus kaebaja eelnimetatud süüdistuste alusel kohtu alla. 24. aprillil 1997 sai kaebaja kohtu poolt heakskiidetud süüdistuskokkuvõtte.

17. Oma 4. märtsi 1997 otsusega tunnistas Tartu Linnakohus kaebaja kõikides süüdistustes süüdi ning karistas teda kolme aasta ja kuuekuulise vabadusekaotusega tingimisi kaheaastase katseajaga.

Mõistes kaebaja süüdi maksude tasumisest kõrvahoidumises KrK § 148¹ lg 7 järgi, sedastas linnakohus, et kriminaalkorras karistatavate tegude toimepanemine algas 1993. aasta kolmandas kvartalis ja viimane tegu sooritati 12. mail 1995. Kohus leidis, et tegemist on vältava kuriteoga. Kõigil tegudel olid sama õiguserikkumise tunnused – nad olid suunatud riigi maksusüsteemi vastu, neil oli sama kriminaalne tagajärg, nad olid sooritatud tahtlikult ja sarnasel viisil, see tähendab võltsides dokumente ja esitades neid maksuametile. Linnakohus leidis, et kaebaja tegevus on kvalifitseeritav KrK § 148¹ lg-te 1, 2, 3 ja 4 järgi. Kuna teod tõid kaasa suure kahju, on kaebaja teod kvalifitseeritavad nimetatud paragrahvi lõike 7 järgi. Kohus osundas, et see lõige ei sisaldanud ühe koosseisulise tunnuse eelneva halduskaristuse kohaldamist ja viitas kohtuotsust põhistades Riigikohtu praktikale.

Linnakohus mõistis kaebajalt Tartu Linna Maksuameti kasuks välja kõrvalehoitud maksud summas 853 550 krooni. Täiendavaid kohustusi lisaks kohustusele maksta siseriiklikus õiguses kehtestatud makse kaebajale peale ei pandud.

18. 18. oktoobril 1997 esitas kaebaja Tartu Linnakohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse. Ta väitis, et tema süüdimõistmisel KrK § 148¹ lg 7 järgi tegude eest, mis leidsid aset 1993. ja 1994. aastatel kohaldas linnakohus kriminaalseadust tagasiulatuvalt, sest lõige 7 jõustus alles 13. jaanuaril 1995. Enne seda kuupäeva oleks süüdimõistmine § 148¹ järgi olnud võimalik üksnes siis, kui isiku suhtes oleks eelnevalt sama teo eest halduskaristust kohaldatud või kui tal oleks samasuguse rikkumise eest juba olnud kriminaalkaristus.

19. Tartu Ringkonnakohus jättis oma 12. jaanuari 1998 otsusega kaebaja süüdimõistmise jõusse. Kohus leidis, et pärast esimest kriminaalkuritegu 1993, sooritas kaebaja pika kriminaalsete tegude seeria, mis kestis kuni 1996. aastani, mil maksuamet õiguserikkumised avastas. Tõsiasi, et kaebaja suhtes ei olnud kohaldatud halduskaristust ei olnud KrK § 148¹ lg 7 rakendamisel asjakohane, kuna inkrimineeritavad teod pandi toime tahtlikult. Kaebaja tahtlust kriminaalkuritegusid sooritada, tõestasid tema teadlik ja eesmärgipärane maksustamisobjektide varjamine ja maksude mittemaksmine.

20. 17. veebruaril 1998 esitas kaebaja kassatsioonkaebuse Riigikohtule, tõstatades küsimuse kriminaalseaduse tagasiulatuva jõu kohaldamisest. Samuti väitis kaebaja, et maksustamisobjektide varjamine ei moodustanud vältavat seisundit, vaid see koosnes eraldiseisvatest tegudest.

21. Riigikohus nõustus oma 8. aprilli 1998 otsuses ringkonnakohtu järeldustega, jättes kaebaja süüdimõistmise jõusse. Vastuseks kaebaja argumendile vältava kuriteo osas, väitis Riigikohus, et isik võib luua seisundi, milles ta pidevalt varjab maksustamisobjekti või tulusid ning sellises seisundis rikub ta pidevalt ja kestvalt kohustust avalikustada oma tuluallikad ja maksta ettenähtud makse ning see moodustab püsiva kuritegeliku olukorra.

II. ASJAKOHANE SISERIIKLIK ÕIGUS JA PRAKTIKA

22. 27. juunini 1993 jõus olnud KrK § 148¹ sõnastus:

Tulude või muude maksustamisobjektide varjamine või tuludeklaratsiooni esitamisest kõrvalehoidumine

(1) Tulude või muude maksustamisobjektide varjamise või raamatupidamisaruannetes, maksuarvutustes, tuludeklaratsioonides ning muudes maksude ja maksete arvutamise ja eelarvesse kandmisega seotud dokumentides teadvalt moonutatud andmete esitamise või tuludeklaratsiooni esitamisest kõrvalehoidumise või deklaratsiooni õigeaegselt esitamata jätmise eest, *kui samasuguse rikkumise eest oli süüdlase suhtes kohaldatud halduskaristust* [kursiiv lisatud], - karistatakse rahatrahvi või arestiga või vabadusekaotusega kuni kolme aastani;

(2) Sama tegevuse eest isiku poolt, kellel on karistus käesoleva paragrahvi 1. lõikes ettenähtud kuriteo eest, - karistatakse vabadusekaotusega ühest kuni viie aastani.

23. Ajavahemikus 27. juuni 1993 kuni 13. jaanuar 1995 jõus olnud KrK § 148¹ sõnastus:

Tuludeklaratsiooni või muude maksuarvutluste esitamisest kõrvalehoidumine, tulude või muude maksustamisobjektide varjamine või maksude tasumisest kõrvalehoidumine

(1) Tuludeklaratsiooni esitamisest kõrvalehoidumise või deklaratsiooni õigeaegselt esitamata jätmise või selles moonutatud andmete esitamise eest tuludeklaratsiooni esitama kohustatud isiku poolt, *kui samasuguse rikkumise eest oli süüdlase suhtes kohaldatud halduskaristus* [kursiiv lisatud], karistatakse rahatrahvi või arestiga või vabadusekaotusega kuni ühe aastani.

(2) Tulude või muude maksustamisobjektide varjamise, vähendamise või sel eesmärgil kulude suurendamise, tuludeklaratsioonide, maksuarvutluste, raamatupidamisaruannete ja muude maksude ning maksete arvutamise ja eelarvesse kandmisega seotud dokumentide mitteõigeaegse esitamise või esitamata jätmise, maksude õigsuse määramiseks ja kontrolliks vajalike raamatupidamisdokumentide, lepingute ja teiste dokumentide mitteõigeaegse esitamise või esitamata jätmise, maksuameti ettekirjutuste mittetäitmise eest selleks kohustatud pädeva ametiisiku poolt, *kui samasuguse rikkumise eest oli süüdlase suhtes kohaldatud halduskaristust* [kursiiv lisatud], - karistatakse rahatrahvi või arestiga või vabadusekaotusega kuni kolme aastani.

(3) Maksude mittetähtaegse tasumise või tasumata jätmise ning panga poolt maksuameti esitatud maksude sundsissenõudmise korralduse ebaõige täitmise või täitmata jätmise eest selleks kohustatud pädeva ametiisiku poolt, *kui samasuguse rikkumise eest oli süüdlase suhtes kohaldatud halduskaristust* [kursiiv lisatud], - karistatakse rahatrahvi või arestiga või vabadusekaotusega kuni kolme aastani.

(4) Töötajate palgast (tulust) üksikisiku tulumaksu ebaõige kinnipidamise või kinni pidamata jätmise või kinnipeetud maksete mittetäieliku või mitteõigeaegse eelarvesse kandmise eest selleks kohustatud pädeva ametiisiku poolt, *kui samasuguse tegevuse eest oli süüdlase suhtes kohaldatud halduskaristust* [kursiiv lisatud], - karistatakse rahatrahvi või arestiga või vabadusekaotusega kuni kolme aastani.

(5) Sama tegevuse eest isiku poolt, kellel on karistus käesoleva paragrahvi 1., 2., 3. või 4. lõikes ettenähtud kuriteo eest, - karistatakse vabadusekaotusega ühest kuni viie aastani.

(6) Käesoleva paragrahvi 1., 2., 3. või 4. lõikes ettenähtud tegevuse eest suures ulatuses karistatakse vabadusekaotusega kolmest kuni seitsme aastani.

24. KrK § 148¹ sõnastus alates 13. jaanuarist 1995:

Tuludeklaratsiooni või muude maksuarvutluste esitamisest kõrvalehoidumine, tulude või muude maksustamisobjektide varjamine või maksude tasumisest kõrvalehoidumine

(1) Tuludeklaratsiooni esitamisest kõrvalehoidumise või deklaratsiooni õigeaegselt esitamata jätmise või selles moonutatud andmete esitamise eest *tuludeklaratsiooni esitama kohustatud isiku poolt, kui see toimus tahtlikult või kui samasuguse rikkumise eest oli süüdlase suhtes kohaldatud halduskaristust* [kursiiv lisatud], karistatakse rahatrahvi või arestiga või vabadusekaotusega kuni ühe aastani.

(2) Tulude või muude maksustamisobjektide varjamise, vähendamise või sel eesmärgil kulude suurendamise, tuludeklaratsioonide, maksuarvutluste, raamatupidamisaruannete ja muude maksude ning maksete arvutamise ja eelarvesse kandmisega seotud dokumentide mitteõigeaegse esitamise või esitamata jätmise, maksude õigsuse määramiseks ja kontrolliks vajalike raamatupidamisdokumentide, lepingute ja teiste dokumentide mitteõigeaegse esitamise või esitamata jätmise, maksuameti ettekirjutuste mittetäitmise eest *selleks kohustatud pädeva ametiisiku poolt, kui see toimus tahtlikult või kui samasuguse rikkumise eest oli süüdlase suhtes kohaldatud halduskaristust* [kursiiv lisatud], karistatakse rahatrahvi või arestiga või vabadusekaotusega kuni kolme aastani.

(3) Maksude mittetähtaegse tasumise või tasumata jätmise ning panga poolt maksuameti esitatud maksude sundsissenõudmise ettekirjutuse ebaõige täitmise või täitmata jätmise eest *selleks kohustatud pädeva ametiisiku poolt, kui see toimus tahtlikult või kui samasuguse rikkumise eest oli süüdlase suhtes kohaldatud halduskaristust* [kursiiv lisatud], karistatakse rahatrahvi või arestiga või vabadusekaotusega kuni kolme aastani.

(4) Töötajate palgast (tulust) üksikisiku tulumaksu ebaõige kinnipidamise või kinni pidamata jätmise või kinnipeetud maksete mittetäieliku või mitteõigeaegse eelarvesse kandmise eest *selleks kohustatud pädeva ametiisiku poolt, kui see toimus tahtlikult või kui samasuguse tegevuse eest oli süüdlase suhtes kohaldatud halduskaristust* [kursiiv lisatud], karistatakse rahatrahvi või arestiga või vabadusekaotusega kuni kolme aastani.

(5) Maksuseaduse alusel kohustuslikul registreerimisel ebaõigete andmete või dokumentide esitamise, elu-, töö- või tegutsemiskoha maksuhalduri eest varjamise või muu maksukorralduse seaduses sätestatud maksude tasumisest kõrvalehoidmise eest *selleks kohustatud pädeva ametiisiku või füüsilise isiku poolt, kui see toimus tahtlikult või kui samasuguse rikkumise eest oli süüdlase suhtes kohaldatud halduskaristust* - [kursiiv lisatud], karistatakse rahatrahvi või aresti või vabadusekaotusega kuni kolme aastani.

(6) Sama tegevuse eest isiku poolt, kellel on karistus käesoleva paragrahvi 1., 2., 3., 4. või 5. lõikes ettenähtud kuriteo eest, karistatakse vabadusekaotusega ühest kuni viie aastani.

(7) Käesoleva paragrahvi 1., 2., 3., 4. või 5. lõikes ettenähtud tegevuse eest suures ulatuses karistatakse vabadusekaotusega kolmest kuni seitsme aastani.

25. Vastavalt valitsuse poolt viidatud Riigikohtu praktikale, kohaldatakse paragrahv 148¹ viimast redaktsiooni tegudele, mis leidsid aset enne redaktsiooni jõustumist eeldusel, et osaliselt toimus kuritegelik käitumine pärast otsustavat kuupäeva ning isiku kõrvalehoidumine maksude tasumisest on tahtlik ja vältav. Kriminaalvastutus järgneb kahel alternatiivsel, mitte kumulatiivsel alusel: (1) isik on teo toime pannud tahtlikult või (2) ta oli samasuguse teo eest varem halduskorras karistatud. Paragrahv 148¹ lõikes 7 ei sisaldu eraldi iseseisvat delikti, vaid sama paragrahvi lõigetes 1-5 tähendatud koosseisude kvalifitseeriv asjaolu. Seega on isikut võimalik kriminaalkorras karistada § 148¹ lg 7 alusel ainult siis, kui tema teos on mõni KrK § 148¹ lõigetes 1-5 toodud koosseis (Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 8. aprilli 1997 otsus, Riigi Teataja III 1997, 14, 147; ja 27. jaanuari 1998 otsus, Riigi Teataja III 1998, 10, 104).

ÕIGUSLIK PÕHJENDUS

I. KONVENTSIOONI ARTIKLI 7 VÄIDETAV RIKKUMINE

26. Kaebaja väitel rikkus tema süüdimõistmine 1993-1994. aastatel toimepandud tegude eest 13. jaanuaril 1995 jõustunud kriminaalseaduse alusel kriminaalseaduse tagasiulatuva kohaldamise keeldu, mis on vastuolus konventsiooni artikli 7 lõikega 1.

Konventsiooni artikkel 7 lõige 1 sätestab:

1. “Kedagi ei või tunnistada süüdi kuriteos – teos või tegevusetuses, mis selle toimepanemise ajal kehtinud siseriikliku või rahvusvahelise õiguse järgi ei olnud kuritegu. Samuti ei või kohaldada raskemat karistust kui kuriteo toimepanemise ajal ettenähtud.”

A. Poolte argumendid

27. Kaebaja leidis, et tema enne 13. jaanuarit 1995 toimepandud teod ei olnud sel ajal jõus olnud seaduse järgi kriminaalkorras karistatavad. Ta osundas, et KrK § 148¹ enne 13. jaanuarit 1995 kehtinud redaktsioon eeldas samasuguse rikkumise eest halduskaristuse kohaldamist kui eeltingimust kriminaalkaristuse kohaldamiseks. Kaebajal ei olnud sellist eelnevat karistust. Seega oli tema süüdimõistmine 13. jaanuaril 1995 jõustunud redaktsiooni alusel *nullum crimen sine lege* printsiibi rikkumine.

28. Valitsus sedastas, et kaebajale anti selge ja arusaadav ülevaade 11. novembril 1996 kinnitatud süüdistuskokkuvõttes tema vastu esitatud süüdistuste formuleeringutest ja õiguslikust kvalifikatsioonist. Süüdistus sisaldas inkrimineeritavate tegude toimepanemiste kuupäevi ja põhjendusi, miks neid tegusid kvalifitseeritakse vältava kuriteona.

Edasiselt osundas valitsus KrK § 148¹ lõike 7 kohaldamisele ja tõlgendamisele siseriiklikes kohtutes nii kaebaja kohtuasjas kui ka Riigikohtu praktikas, mis näitas, et kriminaalsäte oli kohaldatav tahtlikele ja vältavatele maksude tasumisest kõrvalehoidumistele, kui kriminaalne käitumine jätkus pärast viimase redaktsiooni jõustumist. Siseriiklikud kohtud esitasid piisavalt üksikasjalikke seisukohti, miks nad kvalifitseerisid kaebaja poolt toimepandud teod vältava kuriteona ja miks nad võtsid tema süüdimõistmisel aluseks kõik toimepandud teod.

Kohtud olid kriminaalseadust samal viisil kohaldanud mitmes kriminaalasjas. Kõik need lahendid olid avalikustatud ning üldsusele kättesaadavad. Seega ei olnud seaduse kohaldamine ega tõlgendamine vastuolus sellega, mida kaebaja oleks mõistlikult pidanud ette nägema.

Edasiselt argumenteeriti, et siseriiklikud kohtud, kvalifitseerides kaebaja maksude tasumisest kõrvalehoidumise perioodil 1993-1995 vältava kuriteona, ei mõjutanud kaebajale mõistetud karistuse – tingimisi vabadusekaotuse - loomust ja raskust ning ei toonud kaebajale kaasa negatiivseid tagajärgi.

Valitsus osutas, et maksude tasumisest kõrvalehoidumine oli karistatav ka KrK § 148¹ varasemate redaktsioonide järgi.

B. Kohtu hinnang

29. Kohus meenutab, et artiklis 7 väljendatud tagatis on seaduse kohaldamisel peamine element, millel on konventsiooni kaitseüsteemis märkimisväärne tähendus ja rõhutab, et seda õigust ei ole kooskõlas artikliga 15 lubatud piirata sõja ajal ega muus hädaolukorras. Seda artiklit tuleks tõlgendada ja kohaldada kooskõlas tema objektiga ja eesmärgiga, et võimaldada efektiivseid kaitsevahendeid meelevaldse süüdistamise, süüdimõistmise ja karistamise vastu (vt näiteks *S. W. v. Suurbritannia* ja *C. R. v. Suurbritannia*, 22. novembri 1995 otsused (vastavalt seeria A nos. 335-B ja 335-C, lk 41-42, § 35 ning lk 68 ja 69, § 33).

30. Vastavalt kohtu pretsedendiõigusele, ei välista konventsiooni artikkel 7 isiku olukorda leevendava kriminaalseaduse tagasiulatuvat kohaldamist: samuti sisustab ta printsiibi, et ainult seadus saab mingi teo tunnistada kuriteoks ja kehtestada selle eest karistuse (*nullun crimen, nulla poena sine lege*) ja printsiibi, et kriminaalseadust ei saa süüdistatava kahjuks laialdaselt tõlgendada. Nendest printsiipidest tuleneb, et rikkumine peab olema üheselt seaduses määratletud. See tingimus on täidetud, kui isik saab vastava sätte sõnastusest ja vajadusel kohtute tõlgendamise abil aru, milliste tegude ja

tegevusetuse tulemusel võetakse ta kriminaalvastutusele (*ibidem*, vt ka Kokkinakis v. Kreeka, 25. mai 1993 otsus, seeria A nr 260-A, lk 22, § 52).

31. Pöördudes käesoleva asja faktide juurde, märgib kohus, et kaebaja mõisteti süüdi 13. jaanuaril 1995 jõustunud KrK § 148¹ lg 7 alusel maksukuritegude eest, mis olid toime pandud perioodil 1993-1996.

Kohus sedastab, et 13. jaanuaril 1995 jõustunud kriminaalseaduse kohaldamine pärast seda kuupäeva toimepandud tegudele ei ole käesoleva kohtuasja arutluse esemeks. Küsimus on selles, kas seaduse kohaldamine tegudele, mis sooritati enne seda kuupäeva kujutas endast konventsiooni artiklis 7 esitatud garantiide rikkumist.

32. Sellega seoses märgib kohus, et tema pädevuses ei ole otsustada kaebaja kriminaalvastutuse, mis kuulub täielikult siseriiklike kohtute pädevusse üle, vaid kohus hindab lähtuvalt konventsiooni artikli 7 lõikest 1, kas kaebaja teod olid nende toimepanemise ajal sellised rikkumised, mis olid siseriiklikus õiguses määratletud piisavalt ühemõtteliselt (vt Streletz, Kessler ja Krenz v. Saksamaa [GC], nos 34044/96, 35532/97 ja 44801/98, § 51, ECHR 2001-II).

33. Kohus märgib, et KrK §-s 148¹ sätestatud maksude tasumisest kõrvalehoidumine oli kuritegu ka enne 13. jaanuarit 1995, kaasaarvatud perioodil 1993-1994, mil kaebaja talle süüks arvatud teod osaliselt toime pani. Ometigi oli jõus olnud seaduse järgi süüdimõistmise eeltingimuseks asjaolu, et süüdlase suhtes oli eelnevalt samasuguse rikkumise eest kohaldatud halduskaristust.

Kriminaalkoodeksi § 148¹ 13. jaanuaril 1995 jõustunud redaktsioon säilitas eelneva halduskaristuse kohaldamise koosseisu, kuid lisas tahtluse koosseisu. Kaks nimetatud koosseisu juhtu olid alternatiivsed, mitte kumulatiivsed, see tähendab, et isiku kriminaalvastutusele võtmiseks piisas ühest eelnimetatud alusest. Seega, mõistes kaebaja selle artikli alusel süüdi, leidsid siseriiklikud kohtud, et isiku süüdimõistmist ei takistanud asjaolu, et isiku suhtes ei olnud varem halduskaristust kohaldatud.

Samas kohaldasid kohtud 1995. aasta seadust ka tegudele, mis pandi toime eelneva kahe aasta jooksul, leides, et teod moodustasid vältava kuriteo, mis kestis kuni 1996. aastani.

34. Kohus selgitab, et “vältav kuritegu” on kuriteoliik, mida sooritatakse teatava ajaperioodi kestel (vt Ecer ja Zeyrek v. Türgi, nos. 29295/95 ja 29363/95, § 33, ECHR 2001-II). Kohus märgib, et kaebajat süüdistati ja ta mõisteti süüdi selle eest, et ta varjas tahtlikult, pidevalt ja suures ulatuses maksustamisobjekte ja esitas maksuametile kindlal ajaperioodil moonutatud andmeid oma äriühingu kulude kohta. Kuna kaebaja tegude sooritamise algusaeg eelnes seaduse, mille alusel ta süüdi mõisteti, jõustumisele, siis hinnati tema tegevus jätkuvaks kriminaalseks seisundiks, mis kestis kuni otsustava kuupäevani.

35. Kohus osundab, et vastavalt KrK § 148¹ sõnastusele enne 1995. aasta muudatust, sai isikut kriminaalvastutusele võtta maksude tasumise kõrvalehoidumisest ainult “kui samasuguse rikkumise eest oli süüdlase suhtes kohaldatud halduskaristust”. Seega oli maksude tasumisest kõrvalehoidumine kuriteo tingimuseks ilma milleta kriminaalvastust ei saanud järgneda.

Edasiselt avaldab kohus, et kaebaja mõisteti süüdi märgatava arvu tegude eest, mille toimepanemise aeg oli enne 1995. aasta jaanuarit (vt eespool lõigud 13 ja 17). Kaebajale karistuse – kolme aasta ja kuuekuulise tingimisi vabadusekaotuse – mõistmisel võeti arvesse tema tegusid enne ja pärast 1995. aasta jaanuarit. Vastupidiselt valitsuse seisukohale ei saa üheselt väita, et siseriiklike kohtute käsitus ei mõjutanud karistuse raskust ja et see ei toonud kaebajale kaasa negatiivseid tagajärgi.

36. Kohus märgib valitsuse seisukohta, et Riigikohtu praktika KrK § 148¹ 1995. aasta redaktsiooni kohaldamisel ja tõlgendamisel, võimaldasid kaebajal ette näha võimalikku kriminaalkaristust. Kohus selgitab aga, et valitsuse osundatud Riigikohtu otsused langetati 1997. aasta aprillis ja 1998. aasta jaanuaris, seevastu kui kaebus puudutab tegusid, mis pandi toime ajavahemikus 1993-1994. Sel ajal ei saanud kaebaja eeldada, et

tema tegude avastamine tooks endaga kaasa kriminaalkorras süüdimõistmise, arvestades sel ajal jõus olnud kriminaalseadust.

37. Neil asjaoludel leiab kohus, et siseriiklikud kohtud kohaldasid 1995. aasta kriminaalseadust tagasiulatuvalt tegudele, mis enne ei kujutanud endast kuritegu.

38. Järelikult on konventsiooni artikli 7 lõiget 1 rikutud.

II. KONVENTSIOONI ARTIKLI 41 KOHALDAMINE

39. Konventsiooni artikkel 41 sätestab:

“Kui kohus leiab, et konventsiooni või selle juurde kuuluvaid protokolle on rikutud ja Kõrge Lepinguosalise siseriiklik õigus lubab ainult osalist hüvitist, võib kohus vajadusel määrata kahjustatud poolele õiglase hüvituse.”

A. Rahaline kahju

40. Kaebaja nõudis 853 550 Eesti krooni (EEK), millise summa pidi ta oma süüdimõistmise järgselt maksuametile maksma. Kaebaja avaldas, et ta maksis võimudele sellest summast 185 000 Eesti krooni.

41. Valitsus väitis, et kaebajale tuleks hüvitada ainult tema poolt kantud kahju, see tähendab 185 000 Eesti krooni.

42. Kohus märgib, et ta määrab artikli 41 alusel rahalise hüvitise üksnes siis, kui väidetava kahju ja tuvastatud rikkumise vahel eksisteerib põhjuslik seos. Kohus sedastab, et kaebaja nõue puudutab tema kohustust maksta siseriiklikus õiguses kehtestatud makse. Kuigi kaebajalt mõistis maksud välja kriminaalkohus, oli see kohustus eraldiseisev mõistetud tingimisi vabadusekaotusest ega olnud seotud maksuviivise ega trahviga (vt eespool lõik 17).

Kuna rahalise kahju hüvitamiseks nõutud summade ja konventsiooni artikli 7 lõike 1 rikkumise vahel puudub põhjuslik seos, jätab kohus kaebaja selle nõude rahuldamata.

B. Mittevaraline kahju

43. Kaebaja nõudis 50 000 Eesti krooni hüvitiseks pinge ja kurnatuse eest, mida põhjustas tema ebaõige süüdimõistmine.

44. Valitsus avaldas, et rikkumise tunnistamine on juba iseenesest kohane hüvitis. Teise võimalusena kutsus valitsus kohut üles otsustama õiglane hüvitis.

45. Kohus leiab, et kaebaja kannatusi ei saa heastada üksnes rikkumise tunnistamisega. Otsustades õiglast hüvitist, määrab kohus mittevaralise kahju hüvitamiseks 2000 eurot (EUR).

C. Kohtu- ja muud kulud

46. Kaebaja taotles Strasbourg`i kohtus kantud õigusabikulude hüvitiseks 5000 Soome markka (850 eurot ja 90 senti).

47. Vabariigi Valitsus ei vaielnud sellele summale vastu.

48. Kohus peab kaebaja nõuet mõistlikuks ja rahuldab selle täies ulatuses.

C. Intressid

49. Kohus on seisukohal, et kohustuse mittetäitmisel kohaldatav intressimäär tuleks kindlaks määrata aastase koefitsiendina, mis on võrdne Euroopa Keskpanga marginaalse laenuintressiga, pluss kolm protsendipunkti (vt Christine Goodwin v. Suurbritannia [GC], no 28957/95, § 124, ECHR 2002-...).

EELTOODUD PÕHJUSTEL KOHUS ÜHEHÄÄLSELT:

1. *leiab*, et rikutud on konventsiooni artikli 7 lõiget 1;

2. *leiab, et*

(a) kostjaks olev riik peab kaebajale maksma kolme kuu jooksul ümber arvutatuna kostjariigi rahvuslikku vääringsusse maksmise päeval kehtiva vahetuskursi alusel, kolme kuu jooksul arvates päevast, mil kohtuotsus konventsiooni artikli 44 lõike 2 kohaselt muutub lõplikuks;

(i) 2000 eurot (kaks tuhat eurot) mittevahalise kahju hüvitamiseks;

(ii) 840 eurot ja 90 senti (kaheksasada nelikümmend eurot ja üheksakümmend senti) kohtu- ja muude kulude hüvitamiseks;

(iii) eelnimetatud summade pealt makstavad maksud;

(b) eelnimetatud kolme kuu möödumise päevast kuni maksmise päevani tuleb maksta lihtintressi, mis on kindlaks määratud aastase koefitsiendina, mis on võrdne Euroopa Keskpanga marginaalse laenuintressiga, pluss kolm protsendipunkti;

3. *jätab* ühehäälselt *rahuldamata* kaebaja ülejäänud nõude õiglase hüvitise saamiseks.

Koostatud inglise keeles ning kuulutatud kirjalikult 21. jaanuaril 2003 kooskõlas kohtu menetlusreeglite reegli 77 lõigetega 2 ja 3.

/allkiri/

Michael O'BOYLE

registraator

/allkiri/

Nicolas BRATZA

president